

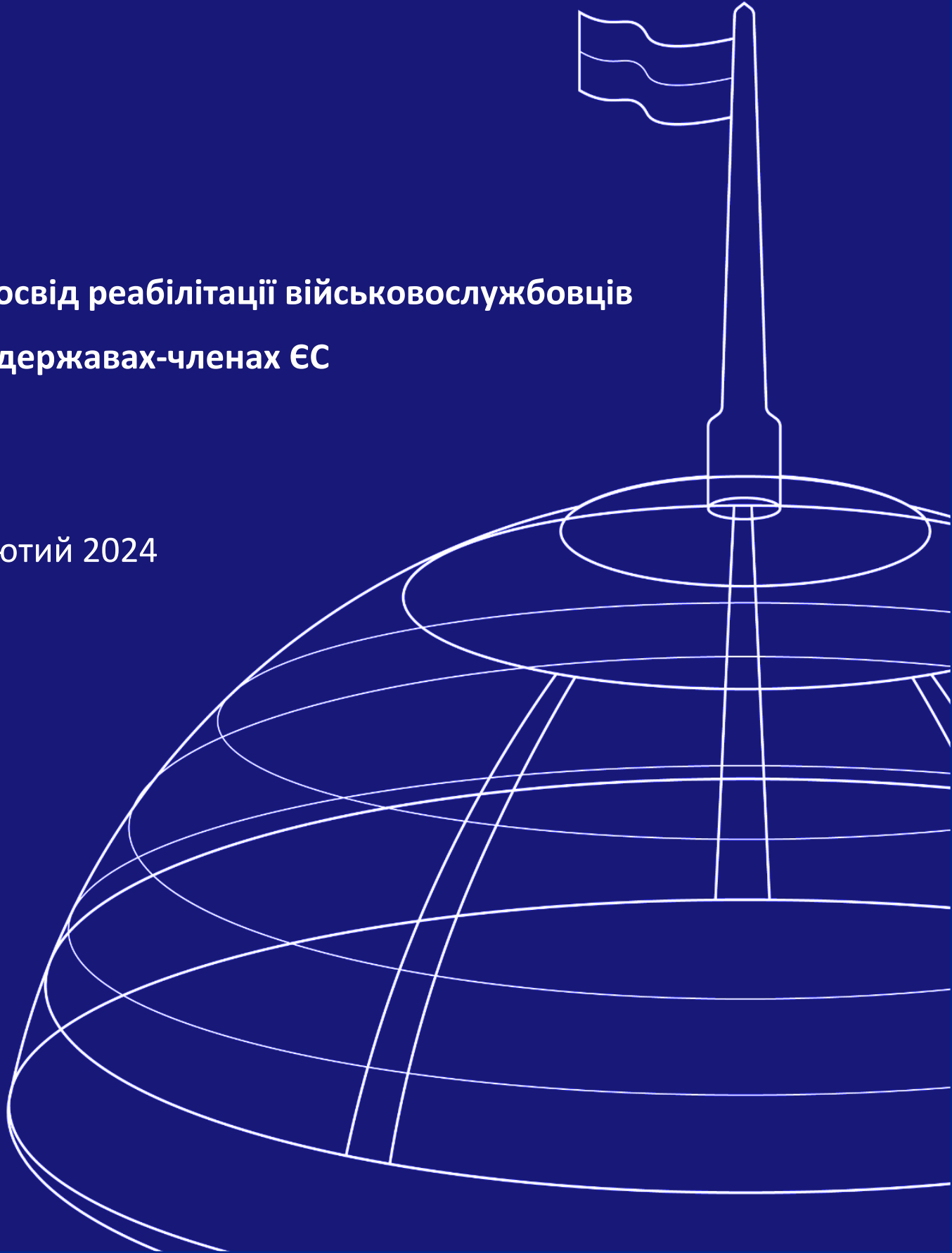
USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

ІНТЕРНЬЮЗ
У К Р А Ї Н А

РАДА
НАСТУПНЕ ПОКОЛІННЯ

Досвід реабілітації військовослужбовців у державах-членах ЄС

Лютий 2024

Зміст

Фінляндія.....	3
Хорватія	4
Естонія.....	6
Швеція.....	7

Матеріали розроблено Програмою USAID RANG з метою аналітичної підтримки роботи Парламенту. Цей документ став можливий завдяки підтримці американського народу через Агентство США з міжнародного розвитку. Його зміст є виключно відповідальністю автора або авторів і не обов'язково відображає погляди USAID або уряду США.

Питання реабілітації військовослужбовців у ЄС не стоїть так гостро, як в Україні. Враховуючи, що штатні військовослужбовці в ЄС практично не беруть участі у бойових діях, потреба у реабілітації є низькою, натомість військовослужбовці мають право на лікування у військових госпіталях протягом часу тривання служби. Натомість дещо іншою є ситуація з ветеранами.

Кількість ветеранів та ветеранок в державах-членах ЄС є невеликою. Ветеран у ЄС – це переважно особа, яка брала участь у Другій світовій війні або у бойових діях у складі миротворчого контингенту ООН. це люди похилого віку, кількість яких природно скорочується, а потреби у реабілітації зумовлені не лише травмами й пошкодженнями, отриманими внаслідок участі в збройних конфліктах, але й віковими проблемами зі здоров'ям. У цій довідці представлено ключові аспекти процесу надання послуг з медичної та психологічної реабілітації ветеранів у чотирьох європейських країнах (Фінляндія, Хорватія, Естонія, Швеція).

Фінляндія

Жінки та чоловіки, які служили у фінських війнах (війни 1939–1944 років) мають право на певні спеціальні державні пільги. Міністерство соціальних питань та охорони здоров'я Фінляндії¹ відповідає за підготовку законодавства щодо пільг ветеранам і за підготовку бюджетів цих пільг. Надання послуг ветеранам та ветеранкам покладено на муніципалітети.

Щороку Державне казначейство надає муніципалітетам асигнування на реабілітацію відповідно до кількості ветеранів, які проживають у кожному муніципалітеті². Якщо протягом року було використано більше коштів, або ж деякі кошти виявилися надлишковими, такі балансуються наступного року шляхом виплати дефіциту муніципалітету або збору надлишку.

За асигнування ветеранам й ветеранкам у Фінляндії фактично доступні три види медичної допомоги, про які нижче³.

1. Щорічна реабілітація з проживанням

В залежності від ступеню непрацездатності ветерана/ветеранки, особа має право на 10 днів стаціонарної реабілітації на календарний рік або 2–4 тижні на календарний рік, якщо це виправдано цілями реабілітації. Важливо, що чоловіки/дружина ветеранів можуть брати участь у стаціонарній реабілітації разом із іншим з подружжя в одному закладі опіки. Рішення про необхідність і доцільність спільного періоду реабілітації приймає медичний центр, який направляє пацієнтів.

2. Інтенсивна амбулаторна реабілітація

Схожим чином, як у випадку зі щорічною реабілітацією з проживанням, ветерани та їхні партнери мають право на участь в інтенсивній амбулаторній реабілітації. Її тривалість становить до 10 або до 20 днів.

3. Амбулаторна реабілітація

Цей вид медичної допомоги передбачає візити до закладу лікування. В залежності від ступеню непрацездатності ветерана/ветеранки, особа має право на 20 або 30 візитів до медзакладу. У амбулаторній реабілітації бере участь виключно ветеран/ветеранка, вона не розповсюджується на іншого з подружжя.

4. Послуги підтримки проживання вдома

Ці послуги спрямовані на підтримку незалежного функціонування ветерана/ветеранки й можуть включати прибирання, харчування, транспортування або послуги догляду (в тому числі в ситуації, коли ветеран живе з сім'єю). При цьому орендна плата, оплата електроенергії та води не компенсуються.

¹ <https://stm.fi/en/income-security/front-veterans>

² https://www.valtiokonttori.fi/en/service/services-for-front-line-veterans/#those-living-in-finland_services-to-support-living-at-home

³ https://www.valtiokonttori.fi/en/service/services-for-front-line-veterans/#those-living-in-finland_services-to-support-living-at-home

Стаціонарне лікування (щорічна реабілітація з проживанням) проводиться в реабілітаційних інститутах, затверджених Держказначейством. Амбулаторна реабілітація проводиться в установах, які вибирає місто⁴.

Хорватія

На відміну від інших держав-членів ЄС, у Хорватії існує окрема категорія ветеранів. Це учасники Хорватської війни за незалежність 1991-1995 років. Ветеранською політикою в Хорватії опікується Міністерство у справах ветеранів Хорватії. В його складі існують центри психосоціальної підтримки та регіональні управління Міністерства. Власне, ці складові структури надають допомогу з питань реабілітації.

Хорватські ветерани, члени їхніх родин, які потребують консультації, професійної, юридичної та психосоціальної допомоги та підтримки, можуть звернутися до регіонального управління Міністерства чи центру психосоціальної підтримки у своєму окрузі⁵. Ці установи або надають допомогу безпосередньо (у деяких центрах працюють лікарі, психіатри або інші експерти в галузі соціальних і гуманітарних наук), або шляхом залучення зовнішніх експертів (психологів, юристів і соціальних працівників).

Ветерани й ветеранки в Хорватії мають право на:

- **Охорону здоров'я поза стандартом обов'язкового медичного страхування⁶**
Тобто отримання додаткових послуг за умови, що хвороба, поранення чи травма є прямим наслідком участі у Війні за незалежність Хорватії
- **Медичну реабілітацію⁷**
Ветеран/ветеранка має право на щорічну медичну реабілітацію, а ветеран/ветеранка з інвалідністю – на медичну реабілітацію двічі на рік. Щоб скористатися своїм правом, ветеран/ветеранка у встановленому порядку звертається із заявою до міністерства. Рішення про право на госпітальну медичну реабілітацію приймає міністр у справах ветеранів Хорватії на підставі висновку міністерського Комітету з затвердження права на госпітальну медичну реабілітацію та фізіотерапію. Реабілітація здійснюється в закладах охорони здоров'я Республіки Хорватія, з якими Міністерство хорватських ветеранів уклало Угоду про надання послуг госпітальної медичної реабілітації ветеранам та ветеранам з інвалідністю. Кожна загальна, регіональна чи клінічна лікарня в Республіці Хорватія призначає координатора для ветеранів.

⁴ <https://www.hel.fi/en/health-and-social-services/health-care/rehabilitation-and-therapies/rehabilitation-of-frontline-veterans>

⁵ <https://gov.hr/en/centres-for-psychosocial-support-and-regional-departments-of-the-ministry/968>

⁶ <https://gov.hr/en/healthcare-outside-the-mandatory-health-insurance-rights-standard/928>

⁷ <https://gov.hr/en/medical-rehabilitation/930>

- **Ортопедичні та інші медичні засоби⁸**

Для придбання ортопедичних та інших медичних засобів, на заяву ветерана, подану до міністерства, погоджується співфінансування в межах суми, передбаченої Хорватським інститутом медичного страхування на зазначену медичну допомогу.
- **Звільнення від участі у витратах на медичне обслуговування за обов'язковим страхуванням⁹**

Ветерани звільнені від участі у витратах на медичне обслуговування за обов'язковим страхуванням, Хорватський інститут медичного страхування видає їм спеціальну картку медичного страхування з позначкою «НВ».
- **Лікування за кордоном¹⁰**

При направленні ветерана/ветеранки на лікування за кордон, право на відшкодування частини витрат належить особі, яка супроводжує хорватського ветерана під час лікування за кордоном. Витрати, які покриваються, включають не лише транспортні витрати чи витрати на проживання, але й компенсацію за витрачену опалачувану відпустку на роботі.
- **Лікування у барокамері¹¹**

Цим правом можуть скористатися ветерани з інвалідністю. Рішення про право на лікування в барокамері приймає міністр на підставі висновку Комітету з питань лікування ветеранів.
- **Безкоштовні повні медичні огляди¹²**

Хорватські ветерани мають право на безкоштовний профілактичний повний медичний огляд за умови, що вони брали участь у бойових діях при захисті суверенітету Республіки Хорватія більше 100 днів і перебувають у складній соціально-економічній ситуації та стані здоров'я. Обстеження включають лабораторні дослідження (аналіз крові та сечі); ЕКГ; рентген грудної клітки; огляд лікаря-терапевта; УЗД черевної порожнини; УЗД передміхурової залози для чоловіків та гінекологічне обстеження жінок.
- **Право на компенсацію різниці в ціні лікування та лікарських засобів із додаткового переліку лікарських засобів¹³**

Рішення про реалізацію права приймає міністр. Право реалізовується за умови, що ветеран/ветеранка не має додаткового медичного страхування.

⁸ <https://gov.hr/en/orthopaedic-and-other-medical-aids/932>

⁹ <https://gov.hr/en/exemption-from-participation-in-healthcare-costs-under-mandatory-insurance/934>

¹⁰ <https://gov.hr/en/treatment-abroad/936>

¹¹ <https://gov.hr/en/treatment-of-disabled-croatian-homeland-war-veterans-and-croatian-veterans-in-the-hyperbaric-chamber/938>

¹² <https://gov.hr/en/free-full-medical-examinations/940>

¹³ <https://gov.hr/en/the-right-to-compensation-for-the-difference-in-the-price-of-treatment-and-medicinal-products-from-the-supplementary-list-of-medicinal-products/2306>

- **Охорону здоров'я в рамках обов'язкового медичного страхування**
- **Психологічну допомогу¹⁴**
Хорватські ветерани, які страждають на ПТСР та інші психічні розлади, можуть звернутися за допомогою до регіональних центрів психологічної травми та Національного центру психологічної травми

Естонія

20 грудня 2012 року Уряд Естонії затвердив Політику щодо ветеранів Збройних Сил та Міністерства оборони, яка передбачає посиленішу, ніж раніше, підтримку військовослужбовців та поранених¹⁵.

Естонська політика щодо ветеранів має на меті забезпечити досягнення дев'яти цілей¹⁶, принаймні три з яких стосуються реабілітації:

- військовослужбовці проходять фізичну та психологічну підготовку перед міжнародними військовими операціями, щоб мати змогу впоратися з усіма аспектами під час операції та успішно адаптуватися після повернення;
- медична допомога пораненим ветеранам, реабілітація та багатостороння підтримка ґрунтуються на принципі, що допомога надаватиметься максимально децентралізовано, тобто якомога ближче до місця проживання пораненої особи;
- медична допомога пораненим ветеранам, реабілітація та багатопланова підтримка ґрунтуються на принципі максимального стимулювання продовження служби або роботи в Силах оборони.

Психологічна підтримка

Після повернення з військової операції ветерани й ветеранки мають право на отримання безкоштовної психологічної підтримки. Важливо, що ветеранам доступна не лише індивідуальна консультація, а й сімейна. Відтак ветеран може пройти терапію з іншим з подружжя чи з дітьми. При цьому кількість консультацій необмежена. Окрім можливості отримати консультацію в психолога, ветеран/ветеранка може брати участь у спільній зустрічі ветеранів з Сил оборони Естонії¹⁷. Для підтримки ментального здоров'я віруючий ветеран має можливість звернутися до капелана збройних сил Естонії¹⁸.

¹⁴ <https://gov.hr/en/regional-centres-for-psychological-trauma-and-national-centre-for-psychological-trauma/970>

¹⁵ <https://kaitseministeerium.ee/en/news/government-approved-estonian-veterans-policy>

¹⁶ https://kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/eng_veteranipoliitika.pdf

¹⁷ <https://mil.ee/veteran/veteranipoliitika/>

¹⁸ <https://mil.ee/veteran/veteranipoliitika/#t-kaplanite-osutatavad-teenused>

Відпочинок у спа-центрі

Протягом трьох місяців з дня повернення з місії, ветеран має право відпочити на одному з чотирнадцяти спа-курортів, які співпрацюють з силами оборони¹⁹. Ветерану доступні три різні пакети послуг, в залежності від того, відпочиватиме він сам/сама, з партнером/партнеркою чи дітьми.

Лікування

У разі втрати кінцівки Сили оборони забезпечують ветерану отримання до трьох протезів²⁰. Військовослужбовці, які отримали поранення, отримують первинну допомогу в медичному центрі свого підрозділу або в медичному центрі Сил оборони; пізніше, при необхідності, лікування продовжується в цивільній лікарні. У разі потреби родині постраждалого ветерана надають житло поблизу госпіталю.

Станом на лютий 2024, Естонський центр оборонних інвестицій займається створенням сучасного медично-тренувального центру. Центр стане місцем тренування військовослужбовців, в його складі також існуватиме реабілітаційний центр і медичне депо²¹.

Додатково Естонія налагоджує процеси, які на перший погляд стосуються реабілітації лише опосередковано, втім сприяє ефективній реабілітації після повернення з військової місії. На території Естонії проводяться медичні навчання для військових офіцерів та фахівців НАТО. Навчання, зокрема, стосуються управління потоками пацієнтів НАТО, медичного ланцюга командування, медичних операцій, Центру координації евакуації пацієнтів, медичного планування, логістики, військових лікувальних закладів і медичної евакуації²².

Швеція

З огляду на те, що Швеція не бере участі в активних збройних конфліктах, інформації про реабілітацію військовослужбовців per se у вільному доступі є напрочуд мало. Натомість система медичного забезпечення Збройних Сил Швеції варта уваги.

Орган, відповідальний за забезпечення здоров'я військовослужбовців Швеції - Центр оборонної медицини Збройних Сил²³. Центр набирає та навчає медичний персонал для задоволення потреб усіх Збройних Сил, а також розробляє методи та тактику в галузі охорони здоров'я. Центр переслідує дві головні цілі - розвиток та надання невідкладної допомоги,

¹⁹ <https://mil.ee/veteran/veteranipoliitika/#t-spaateenus-missioonilt-naasnud-veteranile>

²⁰ https://kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/eng_veteranipoliitika.pdf

²¹ <https://news.err.ee/1609046045/estonia-to-build-military-and-disaster-medicine-center-in-tartu>

²² <https://mil.ee/en/news/ttx-camo23-in-tartu-multinational-and-multidimensional-medical-support/>

²³ <https://www.forsvarsmakten.se/en/about/organisation/medical-support/>

(адміністрування польових госпіталів та служби швидкої допомоги) та забезпечення якомога безпечніших умов проходження служби у всіх підрозділах Збройних Сил.

Беручи до уваги те, що Швеція не бере участі в активних збройних конфліктах, необхідність наявності розвиненої медичної інфраструктури для військових довгий час була під сумнівом. Втім, криза коронавірусної хвороби показала, що цивільна інфраструктура може не справлятися з деякими викликами. На тлі цього довелося переоцінити важливість військової медичної допомоги²⁴. Результатом цього стала розробка концепції тотальної оборонної охорони здоров'я (англ. Total Defense Healthcare, TDH)²⁵. Концепція передбачає глибоку співпрацю обох медичних систем: інтеракція всіх немедичних та медичних елементів кризового менеджменту, таких як командування, контроль, зв'язок, обмін інформацією та ресурсами, стандартними рекомендаціями й протоколами лікування тощо²⁶.

Одним з прикладів вищезгаданої співпраці є проведення курсів з військової медицини для цивільних медиків в польових умовах²⁷. Таким чином цивільні медики зможуть за потреби долучатися до військових спецоперацій. Додатково, Збройні сили пропонують низку медичних посад, які включають: медсестринську й лікарську практику, ветеринарію, інспекцію з охорони навколишнього середовища та охорони здоров'я, стоматологію, фармацевтику й біомедичну аналітику.

²⁴ <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7665683/>

²⁵ <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7528647/>

²⁶ <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7528647/>

²⁷ <https://www.forsvarsmakten.se/sv/organisation/forsvarsmedicincentrum/prova-pa-helgen-48h-for-medicinalpersonal/>